

פרק ה': ביטוח לאומי

תיקון חוק הביטוח הלאומי 15. בחוק הביטוח הלאומי [נוסח חדש], התשנ"ה-1995⁶⁸ (בפרק זה – חוק הביטוח הלאומי) –

(1) בסעיף 32 –

(א) בפסקה (6), במקום "58.67" יבוא "58.82";

(ב) בפסקה (7), במקום "61.12" יבוא "59.76";

(2) במקום סעיף 149 א יבוא:

"חיוב מעסיק בתשלום בשל פגיעה בעבודה

"הכנסה חודשית" – ההכנסה של העובד המשמשת יסוד לחישוב דמי ביטוח לפי פרק ט"ו;

"עובד" – לרבות מי שחלות עליו הוראות סעיף 344 א או 378 א, ולמעט כל אחד מאלה:

(1) מי שחל עליו פרק י"ג;

דברי הסבר

סעיף 15(1)

מוצע לעדכן את גובה הקצבות אוצר המדינה למוסד הביטוח לאומי, בהתאם לתיקונים המוצעים בטייטה זו.

סעיף 15(2) ו-20א

על פי נתוני הביטוח הלאומי, כ-74,000 עובדים נפגעים בשנה בממוצע בתאונות עבודה ומוכרים כנפגעי עבודה על ידי הביטוח הלאומי. בשנים 2019 עד 2021, כ-1.5% מהמועסקים במשק נפגעו מדי שנה בתאונת עבודה שדווחה לביטוח הלאומי. כ-21,000 נפגעי עבודה מדי שנה מצטרפים למעגל מקבלי קצבת נכות או קבלת מענק חד-פעמי בשל תאונת העבודה. בשנים האחרונות כ-50 עובדים נהרגים מדי שנה בתאונות עבודה, כאשר כמחצית מההרוגים הם מענף הבניין.

נושא תאונות העבודה בישראל נדון בשנים האחרונות בהרחבה בוועדה הציבורית לקידום הבטיחות בעבודה והבריאות התעסוקתית במדינת ישראל (ועדת אדם) שפורסם בשנת 2014 וברוך מבקר המדינה מס' 166 שפורסם בשנת 2016, ומהם עלה כי למעסיקים במשק לא קיימים תמריצים כלכליים חזקים להגברת הבטיחות בעבודה.

כמו כן, בחינת ההוצאה בשל גמלאות הנכות שמקורה בנפגעי עבודה, הן בגין פגיעות חרושות והן בגין החמרה של פגיעות ישנות, מראה כי חל גידול ממוצע בהוצאה האמורה של כ-7% בשנה בין השנים 2012 עד 2022, למעט בשנת 2020 עם פרוץ מגפת הקורונה, אז עמד הגידול על 11.5%, עקב שינוי במדיניות מתן הזכאות לקצבה. בחמש השנים האחרונות הגידול הממוצע עמד על כ-5% בשנה (למעט בשנת 2020). כך בשנת 2012 ההוצאה בשל גמלת נכות מעבודה, עמדה על כ-2.6 מיליארד שקלים חדשים,

ובשנת 2022 עמדה על כ-5.7 מיליארד שקלים חדשים; ובצירוף תשלומי (דמי פגיעה) בסך של 7.2 מיליארד שקלים חדשים. כך רק עבור שנת 2023, המשך מגמה זוהי יוביל לגידול של 5% נוספים וישית עלות של כ-360 מיליון שקלים חדשים נוספים.

כדי להתמודד עם תופעה זו, הממשלה החליטה במסגרת החלטה מס' 3382 מיום כ"ד בטבת התשע"ח (11 בינואר 2018) לתקן את חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (בפרק זה – חוק הביטוח הלאומי) כך שמעסיק במשק ישלם בעבור עובד, נוסף על תשלום דמי הביטוח הלאומי הרגילים, גם תשלום בגין הסיכון לתאונות עבודה, באופן דיפרנציאלי, אשר עומד לכל הפחות על 0.1% מהכנסתו של העובד, בהתאם לרמת הסיכון ולהיקף הפגיעות בעבודה אצל המעסיק בעבר. החוק תוקן בהתאם בהוראת שעה, שנכנסה לתוקף בשנת 2018 וצפויה לפקוע בסוף שנת 2023, כך שצפויה הפסקת התשלום האמור בסך של 0.1% משכרו של העובד, כאשר במקביל הגידול השנתי בסך תשלומי הגמלה צפוי להמשיך ולגדול.

ניסיונות לשיקוף עלויות הפגיעה באמצעות גבייה דיפרנציאלית בהתאם לרמת הסיכון ולהיקף הפגיעות אצל המעסיק בעבר לא צלחו מטעמים שונים, מהותיים ותפעוליים. משום כך מכוח התיקון האמור לחוק הביטוח הלאומי, נעשתה גבייה מינימלית מכלל המעסיקים במשק בשיעור המינימלי של 0.1%, ולא מעבר לכך. יצוין להשלמת התמונה כי קיימת סמכות בחוק הביטוח הלאומי להפחית בתקנות את השיעור המינימלי האמור אף מתחת ל-0.1%, לאחר בחינה של רמת סיכון אצל מעסיק מסוג מסוים. עם זאת, סמכות זו לא הופעלה, בין השאר בשל הקשיים האמוריים.

⁶⁸ ס"ח התשנ"ה, עמ' 210; התשפ"ב, עמ' 858.

(2) עובד המועסק בידי יחיד שלא לצורך עסקו או משלח ידו של אותו יחיד.

(ב) מעסיק חייב לשלם בעד עובדו, נוסף על דמי הביטוח לפי חוק זה, תשלום בשיעורים המפורטים להלן מהכנסתו החדרית של העובד:

(1) משנת 2024 ועד לסוף שנת 2027 – 0.1%;

(2) משנת 2028 עד לסוף שנת 2031 – 0.15%;

(3) משנת 2032 ואילך – 0.2%.

(ג) על תשלום לפי סעיף זה יחולו ההוראות החלות על דמי ביטוח לפי חוק זה, בשינויים המחויבים.

(ד) מעסיק לא יהיה רשאי לנכות את התשלום לפי סעיף זה, כולו או חלקו, משכרו של העובד;

(3) בסעיף 180, בהגדרה "שכר עבודה", אחרי "תגמול לפי פרק י"ב" יבוא "אך לא יותר מהסכום הבסיסי כפול חמש";

ד ב ר י ה ס ב ר

בעת חקיקת חוק חדלות פירעון נקבע ההסדר האמור כהוראת שעה על מנת לוודא כי הסדר זה לא ינוצל לרעה וכן כדי לבחון את עלותו התקציבית הפוטנציאלית. בתקופה שחלפה מיום כניסת הוראת השעה לתוקף מצא המוסד לביטוח לאומי כי היקף ההליכים לשיקום כלכלי לא עלה לעומת המצב שקדם לתיקון ונראה כי ביצוע התשלום על ידי המוסד לביטוח הלאומי בשלב מקדמי של ההליך סייע לעובדים לשמור את מקום עבודתם ולקבל החלטה לעניין המשך העסקתם בלי לחשוש לזכויותיהם.

כמו כן, החשש שמא ההסדר ינוצל לרעה הופחת במידה רבה לנוכח קיומם של הסדרים הקובעים כי הזכאות לגמלה מתגבשת רק בנסיבות של הליך בפיקוח בית משפט שבמסגרתו מתמנה נאמן אובייקטיבי, שהוא גורם חיצוני לתאגיד ובלתי תלוי בו אשר החוק מקנה לו סמכויות פיקוח ובקרה על התאגיד לשם יישום הליכי חדלות הפירעון בעניינו, וכמו כן קיומו של ההסדר המעניק למוסד מעמד מיוחד של "אסיפת סוג" לצורך אישור תוכנית שיקום כלכלי לפי הוראות סעיף 84 לחוק חדלות פירעון.

מוצע לקבוע את ההסדר שהיה קבוע בהוראת השעה בחוק חדלות פירעון, לרבות הסייגים והאיוזנים שנקבעו בו לשם צמצום החשש מפני שימוש לרעה בו, כהסדר של קבע בחוק הביטוח הלאומי ובשינויים מסוימים, כפי שיפורטו להלן.

לסעיף 15(3)

מוצע לקבוע את התיקון שנכלל בהוראת השעה בחוק חדלות פירעון לסעיף 180 לחוק הביטוח הלאומי, כהסדר של קבע, וכך, להגביל את גובה הגמלה החדרית בשל אי-תשלום שכר עבודה ורכיביו לעובד, לסך השווה לחמש פעמים הסכום הבסיסי וזאת בדומה לשאר הגמלאות

כעת, מוצע לבטל את מנגנון התשלום הדיפרנציאלי בהתאם לרמת הסיכון, ולהגדיל בהתאם את דמי הביטוח המשולמים בגין כל עובה, כך שסך הגבייה הכוללת לא ישתנה ויהפוך לקבוע. זאת, מכיוון שעדיין קיימת הצדקה לגביית דמי הביטוח הלאומי בשיעור הקיים, בשל הצורך להפנמת העלויות המשקיות הנגרמות בשל תשלומי גמלאות בשל תאונות עבודה. לכן, מוצע לבטל את הוראת השעה ולקבוע את חובת התשלום הנוסף בשיעור 0.1% כהוראת קבע, באופן שישקף נכונה את העלויות בעבור תשלום גמלה זו. בהמשך לכך, לנוכח הגידול בהוצאה הנובעת מהקצבה לאורך השנים, ולנוכח הגידול העתידי הצפוי בה, מוצע להגדיל את הגבייה בשנים הבאות.

סעיפים 15(3) עד (5), 18 ו-20(ב)

בסעיף 377 לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (בפרק זה – חוק חדלות פירעון), נקבעה הוראת שעה שלפיה תקום זכאות לגמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי, אף לעובדים של תאגיד שניתן בעניינו צו לפתיחת הליכים אשר במסגרתו בית המשפט הורה על הפעלת התאגיד לשם שיקומו הכלכלי (בפרק זה – הוראת השעה בחוק חדלות פירעון). זאת חלף ההוראה אשר הייתה קיימת עד אז לפיה עובדי תאגיד היו זכאים לגמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי רק אם ניתן צו בית משפט שהורה על פירוקו של התאגיד. חוק חדלות פירעון נכנס לתוקף ביום ט"ו באלול התשע"ט (15 בספטמבר 2019) ונקבע בו כי הוראת השעה האמורה תעמוד בתוקפה משך שלוש שנים מיום תחילת החוק, קרי עד יום י"ט באלול התשפ"ב (15 בספטמבר 2022). נוכח התפורות הכנסת ה-24 ביום א' בתמוז התשפ"ב (30 ביוני 2022), הוארך תוקפה של הוראת השעה מכוח הוראות סעיף 38 לחוק-יסוד: הכנסת, עד יום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023).

(א) בפסקה (א1), המילים "שבו או אחריו הורה בית המשפט על פירוק התאגיד" – יימחקו;

(ב) אחרי פסקה (5) יבוא:

"(6) צו פירוק חברה לתועלת הציבור כהגדרתה בחוק החברות, התשנ"ט-1999⁶⁹, שניתן לפי סעיף 257(4) לפקודת החברות";

(5) בסעיף 183, האמור בו יסומן "(א)" ואחריו יבוא:

"(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), לא הורה בית המשפט בצו לפתיחת הליכים לפי פרק ד' לחלק ב' לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, על פירוק התאגיד –

(1) לא ישולם חוב שכר העבודה כאמור בסעיף קטן (א) בעד תקופה שלפני חמשת החודשים שקדמו בתכוף למועד מתן הצו;

(2) סכום פיצויי הפיטורים וכן כל סכום מחוב שכר העבודה שמקורו בזכויות הנובעות מסיום יחסי עבודה ישולם לפי הוראות סעיף קטן (א) רק אם לאחר אישור התוכנית לשיקום כלכלי על ידי בית המשפט לפי חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי או לאחר אישור מכירת פעילותו העסקית של התאגיד לשם שיקומו הכלכלי על ידי בית המשפט לפי החוק האמור, לא המשיך העובד לעבוד אצל מעסיק שמתקיים לגביו אחד מאלה:

ד ב ר י ה ס ב ר

פירעון, מוצע להפוך להוראה קבועה את תיקון סעיף 183 לחוק הביטוח הלאומי, המסייג את הזכאות לגמלה בנסיבות של הליך שיקום כלכלי בכמה היבטים, כלהלן:

ראשית, הזכאות לגמלה תהיה מותנית כאמור בקיומו של הליך חדלות פירעון בפיקוח בית המשפט, אשר במסגרתו ניתן צו על ידי בית המשפט להפעלתו של התאגיד שבו מועסק העובד המבוטח לשם שיקומו הכלכלי. במסגרת הליכים אלה, מתמנה נאמן אובייקטיבי, היצוני לתאגיד ובלתי תלוי בו ובעלי העניין בו, שהחוק הקנה לו סמכויות של בדיקה, פיקוח וניהול נרחבות לשם יישום הליכי השיקום הכלכלי בעניינו של התאגיד. שנית, במסגרת הגמלה לא ישולם לעובד חוב שכר העבודה שהמעסיק חייב לו בעד התקופה שלפני חמשת החודשים שקדמו בתכוף למועד מתן הצו לפתיחת ההליכים בעניינו של המעסיק. שלישית, ביחס לעובד של תאגיד שאושרה לגביו תוכנית לשיקום כלכלי או נמכרה פעילותו העסקית, הזכאות של העובד לגמלה בשל זכויות הנובעות מסיום יחסי עבודה מותנית בעמידתו בתנאים המוצעים. במסגרת ההוראות לעניין זה מוצע לקבוע, כמפורט בטיוטת החוק, כי המשך העסקה בתאגיד שמתקיים בו אחד מהמקרים שמפורטים שם, לא יזכה בגמלה לפי הוראות פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי, זאת משום שאין הצדקה לכך שעובד שהעסקתו נמשכת באחת הדרכים האמורות יקבל תשלום מהמוסד לביטוח לאומי בעבור זכויות הנובעות מסיום יחסי העבודה.

מחליפות השכר בחוק הביטוח הלאומי. הסדר זה יחול על הזכאות של עובדים לגמלה הן בהליכי שיקום כלכלי של המעסיק והן ביתר ההליכים המזכים בגמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי.

לסעיף 15(4)

מוצע להפוך להוראה קבועה את תיקון סעיף 182(א1) לחוק הביטוח הלאומי שהיה קבוע בהוראת השעה בחוק חדלות פירעון, המקנה לעובדי תאגיד זכאות לגמלה אף בנסיבות בהן ניתן בעניינו של התאגיד צו לפתיחת הליכי חדלות פירעון המורה על הפעלת התאגיד לשם שיקומו הכלכלי. נוסף על כך בסעיף 182 לחוק הביטוח הלאומי קבועה רשימה של צווים, הנוגעים להליכי חדלות פירעון ולהליכי פירוק, אשר אם יינתנו בעניינו של מעבידו של עובד מבוטח, יהיה העובד המבוטח זכאי לגמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי. עקב טעות לא נכללו ברשימה זו גם צווים שעניינם פירוק מפאת חדלות פירעון של חברות לתועלת הציבור. הוספת צווי פירוק עקב חדלות פירעון בעניינם של תאגידי אלה, תאפשר לעובדיהם זכאות לגמלה מכוח פרק ח', אם אלה יגיעו לחדלות פירעון, בדומה להסדר שקיים לגבי עובדי עמותות.

לסעיף 15(5)

לנוכח ההבדלים המהותיים בין הליכי שיקום כלכלי לבין הליכי פירוק (כפי שנסקרו בהרחבה בע"א 110/08 המוסד לביטוח לאומי נ' רוי"ח טרבלסי ועו"ד נס (נבו, 28.1.2014)), ובדומה להסדר שהיה קבוע בהוראת השעה בחוק חדלות

⁶⁹ ס"ח התשנ"ט, עמ' 189.

(א) הוא התאגיד שלגביו אושרה התוכנית לשיקום כלכלי או אושרה מכירת פעילותו העסקית;

(ב) הוא התאגיד שלו נמכרה הפעילות העסקית של תאגיד כאמור בפסקת משנה (א);

(ג) הוא בעל שליטה באחד מהתאגידים האמורים בפסקאות משנה (א) ו-(ב), או שאחד מהם הוא בעל שליטה בו;

(ד) הוא תאגיד אשר הוא אחד מהתאגידים שבפסקאות משנה (א) או (ב), נמצאים בשליטת אותו בעל שליטה.

לעניין סעיף זה, "שליטה" – כהגדרתה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968⁷⁰.

(ג) אין בהוראות סעיף קטן (ב) כדי לגרוע מזכותו של העובד לקבל תמורה נוספת במסגרת התוכנית לשיקום כלכלי לפי חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי⁷¹;

(6) בסעיף 195, בהגדרה "הכנסה מעבודה או ממשלח יד", בסופה יבוא "ולעניין סעיפים 200, 201 ו-202 – גם הכנסה מדמי אבטלה כהגדרתם בסעיף 158";

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיפים 15(6), (8) ו-(9), 16(2) ו-20(ג)

לסעיף 18

על רקע התפשטות נגיף הקורונה החדש בישראל והמשבר הכלכלי שבעקבותיו אשר הביא לשיעורי אבטלה בהיקפים משמעותיים וגדולים, נערכו מספר תיקונים בחוק הביטוח הלאומי שהרחיבו את עילות הזכאות לקבלת דמי אבטלה, וכך הורחב באופן משמעותי היקף הזכאים לקבלת דמי אבטלה.

לצד האמור, נקבע בהוראת שעה, במסגרת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 225 והוראת שעה), התשפ"א-2021 (בפרק זה – תיקון מס' 225), כי יראו את דמי האבטלה כהכנסה מעבודה או ממשלח יד לעניין חוק הביטוח הלאומי, בעבור קצבאות נכות כללית, אורח ותיק ושאיירים, וכן יראו אותם כתגמול לעניין חוק הבטחת הכנסה בעבור קצבת הבטחת הכנסה ודמי מזונות. בהתאם לכך, הכנסה שמקורה בדמי אבטלה, תובא בחשבון כהכנסה בעבודה.

מוצע כעת לעגן הוראות אלה כהוראות קבע בחוק הביטוח הלאומי ובחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1981 (בפרק זה – חוק הבטחת הכנסה). במסגרת תיקון מס' 225 נקבע כי הוראת השעה תחול על גמלאות המשתלמות בעד התקופה שעד יום כ"ז בטבת התשפ"ב (31 בדצמבר 2022). בהתאם לסעיף 38 לחוק-יסוד: הכנסת, הוארכה הוראת השעה כאמור עד יום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023). נוכח זאת, וכדי לשמר את רציפות מתן ההטבה המוצעת, מוצע בסעיף 20(ג) לקבוע כי יום החילתם של סעיפים 195, 238 ו-320 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 12(ג) לחוק הבטחת הכנסה, כנוסחם בחוק זה, יהיה ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023).

מוצע לתקן את סעיף 84 לחוק חדלות פירעון ולקבוע כהסדר קבוע את מעמדו המיוחד של המוסד לביטוח לאומי כ"אסיפת סוג" כמשמעותה באותו סעיף, לעניין אישור תכנית לשיקום כלכלי של תאגיד, כפי שהיה קבוע בהוראת השעה בחוק חדלות פירעון. לפי ההסדר המוצע, מקום שהמוסד לביטוח לאומי שילם לעובד גמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי וכתוצאה מכך נכנסו בנעליו של העובד כנושה של המעסיק, אזי מעמדו של המוסד לביטוח לאומי בהצבעה על התכנית לשיקום כלכלי בעניינו של התאגיד המעסיק יהיה כ"אסיפת סוג" נפרדת. משמעות הדבר הינה כי כחלק מעריכת הסדרי נושים במסגרת תכנית לשיקום כלכלי של תאגיד יינתן למוסד לביטוח לאומי, כנושה ייחודי אשר נכנס בנעליו העובדים בעקבות תשלום הגמלה, מעמד מיוחד שיאפשר לו למנוע את אישורן של תכניות לשיקום כלכלי שיש חשש כי נעשה בהן ניצול לרעה של עצם הזכאות לגמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי.

לסעיף 20(ב)

מוצע לקבוע כי הוראות סעיפים 180, 182 ו-183 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 84 לחוק חדלות פירעון, כנוסחם בחוק המוצע, יחולו על גמלאות המשתלמות בעד התקופה שמיום החילתו של חוק זה ואילך. היות ותקופת הוראת השעה בחוק חדלות פירעון הסתיימה ביום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023) וכדי לגשר על המועדים שבין יום זה ועד ליום התחילה של החוק המוצע – י"ב בסיוון התשפ"ג (1 ביוני 2023), תוגש בתקופה הקרובה הצעת חוק לקביעת הוראת שעה אשר תחיל את ההוראות אשר מוצעות כהוראות קבע בהצעה זו גם לגבי התקופה שבין יום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023) ליום י"א בסיוון התשפ"ג (31 במאי 2023).

⁷⁰ ס"ח התשכ"ח, עמ' 234.

(7) בסעיף 202(ב)3, בסופו יבוא "ובלבד שלא יבוא בחשבון לעניין הכנסתו האמורה סכום השווה ל-11.37% מהשכר הממוצע";

(8) בסעיף 238, בהגדרה "הכנסה", בסופה יבוא "ויראו הכנסה מדמי אבטלה, כהגדרתם בסעיף 158, כהכנסה מעבודה או ממשלח יד";

(9) בסעיף 320(ח), המילים "לדמי אבטלה או" – יימחקו.

16. בחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980⁷¹ (בפרק זה – חוק הבטחת הכנסה) –

(1) בסעיף 12(א), בפסקה (2), בסופה יבוא "ולעניין הורה עצמאי – סכום כמפורט להלן, לפי העניין (בפרק זה – סכום הניכוי להורה עצמאי):

(א) לעניין חלק ההכנסה מתגמול וכן מהמקורות המפורטים בסעיפים (1) ו-(2) לפקודה (בפסקה זו – הכנסה מתגמול ומעבודה) עד ל-33.81% מהשכר הממוצע – סכום השווה ל-75% מההכנסה מתגמול ומעבודה לאחר שנוכה ממנה הסכום האמור בפסקה (1);

(ב) לעניין חלק ההכנסה מתגמול ומעבודה העולה על 33.81% מהשכר הממוצע – סכום השווה ל-40% מההכנסה מתגמול ומעבודה";

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיפים 16(1), (3) ו-(4), 17 ו-20(ד) עד (ה)

סעיף 15(7) ו-20(ג)

חוק הבטחת הכנסה, נחקק במטרה לספק רשת ביטחון סוציאלית לתושב שאין בידו די אמצעים כדי מחייתו, באמצעות מתן גמלת הבטחת הכנסה, בתנאים ובשיעורים המפורטים בו.

סעיפים 2 עד 4 לחוק הבטחת הכנסה קובעים את תנאי הזכאות ואת הסייגים לקבלת גמלת הבטחת הכנסה וסעיף 5 לחוק הבטחת הכנסה קובע את שיעור הגמלה, בין השאר, בהתחשב בהכנסות שיש לזכאי. סעיפים 12, 12א ו-12ב לחוק הבטחת הכנסה קובעים כללים בדבר חישוב הכנסה שמקורה בעבודה לצורך חישוב שיעור גמלת הבטחת הכנסה, וזאת בכפוף להוראות סעיף 5 לחוק הבטחת הכנסה.

הזכאות לגמלת הבטחת הכנסה ותשלום מוזנות לפי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972 (בפרק זה – חוק המזונות), מוגבלת לסכומי השתכרות נמוכים יחסית, ומקוזזות באופן הדרגתי מהכנסתם של הזכאים לגמלה כדי לתמרץ אותם להשתלב בשוק התעסוקה ועל ידי כך לצאת ממעגל העוני.

במטרה לעודד עבודה בשכר גבוה יותר ויציאה לעבודה של הורה עצמאי, נקבע בחוק הבטחת הכנסה (הוראת שעה ותיקוני חקיקה), התשע"ו-2016 (בפרק זה – הוראת שעה בחוק הבטחת הכנסה), הסדר מקל לעניין

בהתאם לסעיף 202(ב)3 לחוק הביטוח הלאומי, מבוטח שהוא נכה כללי שזכאי לקצבה ולתוספת בעבור תלויים, ויש לו הכנסה שאינה מעבודה או ממשלח יד, תקווה ההכנסה כאמור מן הקצבה שלה הוא זכאי בעד תוספת התלויים. כדי להגדיל את ההכנסה של נכה כללי אשר יש לו תלויים, הוספה הוראת שעה בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2021 ו-2022), התשפ"ב-2021 (בפרק זה – חוק ההתייעלות הכלכלית 2021), שקבעה כי הכנסה שלא מעבודה או ממשלח יד, בסכום ששווה ל-11.37% מהשכר הממוצע במשק (דיסריגארד), לא תובא בחשבון הכנסותיו של נכה כללי. הוראה זו נקבעה עד ליום כ"ז בטבת התשפ"ב (31 בדצמבר 2022). בהתאם לסעיף 38 לחוק יסוד: הכנסת, הוראת הוראת השעה כאמור עד ליום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023).

כעת מוצע לקבוע את ההסדר האמור כהסדר של קבע, ובכך להגדיל את ההכנסה הכללית של נכה כללי אשר יש לו תלויים. כדי לשמר את רציפות מתן ההטבה המוצעת מתקופת הוראת השעה האמורה, מוצע לקבוע בסעיף 20(ג) המוצע, כי יום תחילתו של סעיף 202 לחוק ביטוח לאומי, כנוסחו בחוק זה, יהיה ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023).

⁷¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 30; התשפ"ב, עמ' 256.

(2) בסעיף 12(ג), בהגדרה "תגמול", אחרי פסקה (5) יבוא:

"(6) דמי אבטלה כהגדרתם בסעיף 158 לחוק הביטוח";

(3) בסעיף 12(א), בפסקה (2), בסופה יבוא "ולעניין הורה עצמאי – סכום הניכוי להורה עצמאי";

(4) בסעיף 12(ב), בפסקה (2), בסופה יבוא "ולעניין הורה עצמאי – סכום הניכוי להורה עצמאי".

17. בחוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולצמצום פערים חברתיים (מענק עבודה), התשס"ח-2007⁷² (בפרק זה – חוק להגדלת שיעור ההשתתפות), בסעיף 6(א) –

(1) המילים "בשנות המס 2017 עד 2022" – יימחקו;

(2) במקום "הוראות חוק הבטחת הכנסה (הוראת שעה ותיקוני חקיקה), התשע"ו-2016, או לפי הוראות סעיפים 12(א), 12(א) ו-12(ב) לחוק הבטחת הכנסה כנוסחם בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2021 ו-2022), התשפ"ב-2021, לפי העניין" יבוא "הוראות חוק הבטחת הכנסה" ובמקום "לולא החוק האמור" יבוא "לולא הוראות סעיפים 12(א), 12(א) ו-12(ב) לחוק הבטחת הכנסה כנוסחם בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2023 ו-2024), התשפ"ג-2023".

תיקון חוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולצמצום פערים חברתיים (מענק עבודה)

ד ב ר י ה ס ב ר

הוארך תוקפה של הוראת השעה בחוק הבטחת הכנסה, מכוח הוראות סעיף 38 לחוקיסוד: הכנסת, עד יום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023). בתקופת הוראת השעה, עקב המוסד לביטוח לאומי אחר השפעת שינוי המדיניות על שיעור התעסוקה וההכנסה המשפחתית בקרב משפחות שבראשן הורה עצמאי, המקבלות גמלת הבטחת הכנסה או דמי מזונות. לאור מסקנות מעקב זה, אשר הראה כי מצבן של המשפחות הוטב, מוצע בסעיפים 16(1), (3) ו-(4) להפוך להוראות של קבע את ההוראות אשר היו קבועות כהוראת שעה בנוגע לסעיפים 12, 12 ו-12 לחוק הבטחת הכנסה, וכמו כן מוצע בסעיף 17 להפוך להוראה קבועה את התיקון אשר היה קבוע בהוראת שעה בנוגע לסעיף 6(א) לחוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה.

כדי לשמר את רציפות מתן ההטבה המוצעת בסעיפים 16(1), (3) ו-(4) ובסעיף 17 כנוסחם המוצע, שהוראת השעה שהסדירה אותה פקעה ביום כ"ד בשבט התשפ"ג (15 בפברואר 2023), מוצע לקבוע בסעיף 20(ד) ו-(ה) כי יום תחילתם של סעיפים 12, 12 ו-12 לחוק הבטחת הכנסה, וסעיף 6 לחוק הגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה, כנוסחם בחוק זה, תהיה ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023).

חישוב שיעורי הניכויים הקבועים בסעיפים 12, 12 ו-12 לחוק הבטחת הכנסה ובהתאם לכך שיעורי הקיזו. הסדר זה קבע כי לעניין חישוב הכנסתו של הורה עצמאי שהיא עד 33.81% מהסכום הבסיסי (כ-3,300 שקלים חדשים), יבוצע חישוב מקל, כך שבטווח שבין גובה ההכנסה המקסימלי שבו לא מבוצע קיזו מהגמלה (דיסריגארד) לבין 33.81% מהשכר הממוצע, יעמוד שיעור הקיזו מהגמלה על 25% בלבד ובהכנסה שעולה על 33.81% מהשכר הממוצע, ייוותר שיעור הקיזו מהגמלה על שיעור של 60%. הפחתת שיעור הקיזו כאמור תגדיל את הבטחת הכנסה הכוללת של הורים עצמאיים עובדים הזכאים להבטחת הכנסה ומוזנות ותגדיל את התמריץ שלהם להשתלב באופן משמעותי בשוק התעסוקה.

כמו כן, מוצע בסעיף 17 לתקן את סעיף 6(א) לחוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולצמצום פערים חברתיים (מענק עבודה), התשס"ח-2007 (בפרק זה – חוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה), אשר במסגרתו נקבע כי התוספת הניתנת במסגרת תיקון חוק הבטחת הכנסה כאמור, תופחת ממענק העבודה המשתלם בעד אותה שנה כך שלא תינתן גמלה כפולה.

הוראת השעה בחוק הבטחת הכנסה נכנסה לתוקף ביום ג' בטבת התשע"ז (1 בינואר 2017) והוארכה מזמן לזמן, עד יום ז' בטבת התשפ"ג (31 בדצמבר 2022). נוכח התפורות הכנסת ה' 24 ביום א' בתמוז התשפ"ב (30 ביוני 2022),

⁷² ס"ח התשס"ח, עמ' 84; התשפ"ב, עמ' 981.

18. תיקון חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי פירעון ושיקום כלכלי
 בחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018⁷³ (בפרק זה – חוק חדלות פירעון), בסעיף 84, אחרי סעיף קטן (א) יבוא:
 "(א) הגיש המוסד לביטוח לאומי תביעת חוב הנובעת מתשלום גמלה לפי פרק ח' לחוק הביטוח הלאומי, יסווג המוסד לביטוח לאומי כאסיפת סוג נפרדת לפי סעיף זה לשם אישור הצעת תוכנית לשיקום כלכלי";
19. חוק הבטחת הכנסה – הוראת שעה
 בתקופה שמיום תחילתו של חוק זה עד יום י"ט בטבת התשפ"ד (31 בדצמבר 2023), יקראו את סעיף 14 לחוק הבטחת הכנסה, כך שבמקום "6.4%" יבוא "8.51%";
20. פרק ה' – ביטוח לאומי – תחילה ותחולה
 (א) תחילתו של סעיף 149א לחוק הביטוח הלאומי, כנוסחו בפרק זה, ביום כ' בטבת התשפ"ד (1 בינואר 2024).
 (ב) הוראות סעיפים 180, 182 ו-183 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 84 לחוק חדלות פירעון, כנוסחם בפרק זה, יחולו על גמלאות המשתלמות בעד התקופה שמיום תחילתו של חוק זה ואילך.
 (ג) תחילתם של סעיפים 195, 202, 238 ו-320 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 12(ג) לחוק הבטחת הכנסה, כנוסחם בפרק זה, ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023) והם יחולו על גמלאות המשתלמות מיום זה ואילך.

ד ב ר י ה ס ב ר

במסגרת ההתמודדות עם יוקר המחיה בישראל, הותקנו תקנות הביטוח הלאומי (תשלום מקדמות של גמלה) (הוראת שעה), התשפ"ג-2023. בתקנות אלה נקבע כי תשלום מקדמה על חשבון מענק החימום לשנת 2023 בסך של 200 שקלים חדשים, עקב העלייה המשמעותית בתעריף החשמל במהלך המחצית השנייה של שנת 2022, אשר הגיע לשיא בחודש ינואר 2023, וצפוי לרדת עד סוף השנה עקב הקפאת מחירי החשמל ומהלכים נוספים שבכוונת הממשלה לבצע בנושא במהלך השנה.

סעיפים 19 ו-20(1)

סעיף 14 לחוק הבטחת הכנסה קובע כי מקבל גמלת הבטחת הכנסה בגיל הפרישה, זכאי לקבל מענק חימום בשיעור של 6.4% מהסכום הבסיסי שהגדרתו בחוק, באחד מהחודשים אוקטובר, נובמבר או דצמבר בשנת הכספים שבה קיבל גמלת הבטחת הכנסה (בפרק זה – מענק חימום). תכליתו של מענק החימום היא להקל על מקבלי הבטחת הכנסה כאמור בתשלומי החשמל בעונת החורף אשר מתאפיינת בצריכה מוגברת של חשמל.

⁷³ ס"ח התשע"ח, עמ' 310; התשפ"ב, עמ' 934.

- (ד) תחילתם של סעיפים 12, 12א ו-12ב לחוק הבטחת הכנסה, כנוסחם בפרק זה, ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023) והם יחולו על גמלאות המשתלמות לפי חוק הבטחת הכנסה או לפי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972⁷⁴, מיום זה ואילך.
- (ה) תחילתו של סעיף 6ג לחוק להגדלת שיעור ההשתתפות, כנוסחו בפרק זה, ביום כ"ה בשבט התשפ"ג (16 בפברואר 2023), והוא יחול על גמלאות המשתלמות לפי חוק הבטחת הכנסה או לפי חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972, מיום זה ואילך.
- (ו) סעיף 14ב לחוק הבטחת הכנסה, כנוסחו בסעיף 19 לחוק זה, יחול על מענק חימום המשתלם בעד שנת 2023.

ד ב ר י ה ס ב ר

במועד זה, והמקדמה אשר שולמה בתחילת השנה תהפוך למעשה לתוספת ולא תקוזז ממנו. בהתאם לכך, מוצע לתקן בהוראת שעה, את סעיף 14ב לחוק הבטחת הכנסה, כך ששיעור מענק החימום בשנת 2023 יעמוד על סך של 808 שקלים חדשים (8.51% מהסכום הבסיסי).

נוכח מחירי החשמל הגבוהים בעת הזאת, כדי לצמצם את הפגיעה בזכאים למענק חימום המסתמכים על תשלום מענק החימום במלואו ברבעון האחרון של שנת 2023, מוצע לקבוע ששיעור מענק החימום שיינתן בחודשים אוקטובר עד דצמבר בשנת 2023, יעמוד על השיעור שניתן בכל שנה

⁷⁴ ס"ח התשל"ב, עמ' 87.